

مذاکرات مجلس

دوره ششم تقنینیه

صورت مشروح مجلس جلسه ۴ مورخه ۲۲ مرداد ماه ۱۳۰۵

جلسه ۴

غائبین بی اجازه - آقایان: ابرهیم خان قوام - اسکندر خان
مقدم - شریعت زاده - آقا زاده سبزواری - حاج میرزا حبیب الله امین
میرزا حسین خان موقر - محمد ولیخان اسدی - افسر - میر ممتاز.

مجلس دو ساعت و نیم قبل از ظهر به ریاست آقای تدین
تشکیل و صورت مجلس روز پنجشنبه بیستم مرداد ماه قرائت و تصویب
شد.

دیرآسدگان با اجازه و معذور— آقای مرتضی قلیخان‌بیات.
دیرآسدگان بی‌اجازه— آقایان: میرزا حسنخان اسفندیاری— عباس‌میرزا فرمانفرمائیان— فیروز‌میرزا فیروز— محمدتقی‌خان‌اسعد.
خبر شعبه چهارم راجع به نمایندگی آقای ارباب کیخسرو از طرف زرتشتیان و خبر شعبهٔ اول درخصوص نمایندگی آقای عباس‌میرزا فرمانفرمائیان از سراغه قرائت و نسبت به هر یک جداگانه اخذ رأی به‌عمل آمده تصویب و خبر شعبه سوم راجع به نمایندگی آقای میرزا صادقخان نوری که در جلسهٔ قبل مورد مخالفت واقع گردیده بود چون از طرف آقای سخبر تقاضای استرداد به‌شعبه شده بود بناشد برای تجدیدنظر به‌شعبه سسترد شود.

خبر شعبهٔ اول راجع به نمایندگی آقای سلک ایرج‌میرزا از مشهد مطرح و آقای مدرس شرحی مشعر به مخالفت تقریر و اظهار سینه‌موندعلت نامهٔ نمایندگی ایشان از مشهد دخالت امیرلشکر شرق در امر انتخابات بود.

آقای داور شرحی مشعر به‌سوافقت اظهار و بالاخره نسبت به راپورت شعبه اخذ رأی شده نمایندگی ایشان تصویب گردید.
خبر شعبه چهارم راجع به نمایندگی آقای نوبخت از بهبهان مطرح و آقای مدرس مخالف بوده اظهار سینه‌موند حکومت بهبهان در موقع انتخابات نظامی بوده و انتخاب ایشان در تحت‌تأثیر نفوذ نظامیان بوده است.

آقای افشار سخبر شعبه اظهار سینه‌موندند به موجب اعلامیه رئیس‌الوزراء وقت در موقع انتخابات مقررات حکومت نظامی در قسمت انتخابات در تمام نقاط ملغی و حکومت نظامی در آن‌جا وجود نداشته و فقط شخص حاکم نظامی بوده است و بالاخره نسبت به‌این راپورت نیز رأی گرفته تصویب شد.

در این موقع جلسه برای تنفس تعطیل و به فاصلهٔ نیم‌ساعت مجدداً به‌ریاست آقای طباطبائی‌دیا نایب رئیس تشکیل و یک فقره راپورت از طرف شعبهٔ اول راجع به نمایندگی آقای تدین از بیرجند و دو فقره از طرف شعبه پنجم درخصوص نمایندگی آقایان محمد هاشم میرزا افسر و میرزا حسن آقازاده سبزواری از سبزواری

صورت مجلس یوم‌شنبه ۲۲مرداد ۱۳۰۵ مطابق پنجم‌شهر صفر ۱۳۴۵

ولی راجع به تحقیقاتی که در موضوع دوسیهٔ چهاراویماق راجع به سهراب‌زاده، عرض‌کردم چیزی نوشته نشده و اینجا هم لازم بود که نوشته‌میشد درآن قسمت هم ملک‌الشعرا اوراق شکایت را قابل توجه نمیدانست و عرض دیگری هم که داشتم راجع به‌عدهٔ نمایندگان بود در جلسهٔ گذشته. اگر نظر محترمانان باشد در جلسه گذشته در موقعی که صحبت میکردم گفتم عده کافی نیست بعد هم مجلس طوری متشنج و عصبانی‌شد که به‌عقیدهٔ بنده حق این بود در آن حالت رأی گرفته نمیشد و تنفس داده میشد ولی با همان حالت تشنج و عصبانی رأی گرفته شد. علاوه براین جمعی از تماشاچیها حتی بعضی از مخبرین جراید در خارج به‌بنده گفتند که عده کافی نبوده...

نمایندگان مجلس شورای ملی در جریان مذاکرات در روز ۲۲ مرداد ۱۳۰۵

نمایندگان مجلس شورای ملی در جریان مذاکرات در روز ۲۳ مرداد ۱۳۰۵

نمایندگان مجلس شورای ملی در جریان مذاکرات در روز ۲۴ مرداد ۱۳۰۵

نمایندگان مجلس شورای ملی در جریان مذاکرات در روز ۲۵ مرداد ۱۳۰۵

-

بعضی از نمایندگان— اینطور نیست.
آقاسید یعقوب— اینطور نیست مشخص کافی بودن و کافی نبودن عده هیئت رئیسه است.

(صدای زنگ رئیس— دعوت به سکوت)

بهار— اقا صحبت نکنید بعد از اینکه من حرفم را زدم بلند شوید صحبت کنید. یک اطلاعات دیگری هم اینجا به ما رسیده یعنی صورتی به‌بنده دادند که قریب ده پانزده نفر هم غایب بردند مرادم فقط تذکر بوده چون البته در مقابل اکثریت بایستی تابع بود ولی خوبست در این باب دقت و تحقیق بشود چون رأی رأی عادی نبود در حال تشنج و عصبانی برد و تحقیق نشده بود ویک رائی با حال عصبانی و تشنج داده شد شاید سنشیهای محترم هم حال شمردن عدهٔ وکلا را نداشتند و شاید اظهاراتی که راجع به‌عدم کفایت افراد میشود صحیح باشد. خوبست آقایان درین باب دقت بفرمایند و اگر صلاح میدانند درین جلسه یا جلسات دیگر مجلس درین‌باب مطالعاتی بکنند و این‌رأی فوق‌العاده و متشنجی که راجع به اسکندرخان مقدم داده شد لااقل تجدید شود و راجع به‌این سابقهٔ که در مجلس گذاشته شد و به‌عقیدهٔ بنده هیچ سابقه نداشت دقتی‌شود و ببینند اگر عده کافی بود که هیچ والا ترتیب دیگری بدهند.

رئیس— اولاً مطابق نظامنامه تشخیص عدهٔ حاضرین و عدهٔ رأی دهنده‌گان با هیئت رئیسه است (بعضی از نمایندگان— صحیح است)— ثانیاً مخصوصاً بنده در این مورد و سایر موارد دقت میکنم و همیشه به منشیان محترم یادآوری میکنم که عده را در نظر داشته باشند و دیروز مخصوصاً که به عقیدهٔ آقای بهار مجلس متشنج بوده بنده و سایر اعضاء هیئت رئیسه متشنج نبودیم و حواسمان جمع بود و عقیده‌ام اینست حواس مجلس هم جمع بود (جمعی از نمایندگان- صحیح است)— در اینجا از روی دقت عدهٔ حاضرین شمرده شد در موقع رأی گرفتن به نمایندگی اسکندرخان مقدم شصت و پنج نفر حاضر بودند در صورتی که حد نصاب برای رأی گرفتن شصت و سه نفر است و در آن موقع هم که خریدتان اشاره فرمودید و در ضمن بیاناتتان فرمودید عده کافی نیست و بنده عرض کردم عده کافی است برای این بود که عدهٔ کافی برای مذاکره پنجاه و شش نفر است و در آن موقع که این ایراد را کردید پنجاه و هشت نفر حضور داشتند و اما قسمت دیگر که قابل توجه است اینست که رائی که مجلس شورای ملی میدهد قابل هیچ‌گونه تردیدی نیست (بعضی از نمایندگان— صحیح است) نسبت به‌صورت مجلس دیگر اعتراضی نیست.

(گفته شد: خیر)

رئیس— صورت مجلس تصویب شد. خبر شعبهٔ چهارم راجع به نمایندگی آقای ارباب کیخسرو از طرف زردشتیان مطرح است.
(آقای افشار برای قرائت راپرت احضار وآن را به شرح‌آتی قرائت نمودند)

حاکم طهران به تاریخ ۲۳ اسفندماه ۱۳۰۴ از طبقات مختلفهٔ زرتشتیان مقیم مرکز برای انتخاب هیئت نظار مطابق مادهٔ

۱۴ سی و شش نفر دعوت پس از ابلاغ مقصود به افراد حاضر به‌ر طبق مواد ۱۰ و ۱۶ اعضای اصلی و علی‌البدل به رأی مخفی از میان حضار منتخب سپس اعلان انتخاب در طهران و سایر نقاط زرتشتی‌نشین سملکت تهیه و در همان تاریخ طبع و منتشر و به‌سوجب اعلان سزبور از روز پنجشنبه چهارم و جمعه پنجم فروردین ۱۳۰۵ برای توزیع تعرفه و اخذآراء وقت‌معلوم و روزشنبه ۶ فروردین برای استخراج آراء جلسهٔ هیئت نظار تخصیص و به‌وسیلهٔ وزارت داخله نیز به‌ولایت فارس و کرمان و حکام یزد و کاشان تلگرافی دعوت هیئت نظار و اجرای قانون انتخابات در قلمرو مأموریت خود ابلاغ در نتیجه آقای ارباب کیخسرو و شاهرخ از حوزهٔ انتخابیهٔ طهران دارای ۱۸۴ رأی از ۲۰۹ رأی و از حوزه کاشان ۱۴ رأی از ۱۴ رأی و از یزد و توابع ۱۵۷۹ رأی از ۱۷۶۶ رأی و از کرمان و توابع ۵۷۸ رأی از ۶۰۱ رأی از شیراز ۳۸ رأی از ۴۰ رأی که مجموع آن ۲۳۹۳ رأی از ۲۶۳۰ رأی میشود به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب چون در ظرف مدت قانونی به‌هیچ یک از انجمنهای نظار مرکز و ولایات شکایتی نرسیده بود لهذا هیئت‌نظار مرکزی صورت مجلس را تنظیم و اعتبارنامه را صادر و با تصدیق صحت جریان انتخاب به مجلس شورای ملی ارسال شعبهٔ چهارپس از رسیدگی بدوسیه چون در طرز جریان انتخاب رویهٔ خلاف قانونی مشاهده نکرد و با اعتراضی نیز در ظرف مدت قانونی مواجه نشدبناء علی‌هذا به اکثریت آراء صحت جریان انتخاب را تصدیق و راپرت آن را تقدیم میداد.

رئیس— رأی گرفته میشود به نمایندگی آقای ارباب کیخسرو از طرف زرتشتیان آقایانی که تصویب میکنند قیام فرمایند.
(اغلب قیام نمودند)

رئیس— تصویب شد. خبر شعبهٔ سوم راجع به نمایندگی آقای میرزا صادق‌خان نوری از دماوند در جلسهٔ گذشته مطرح و با آن مخالفت شد آقای سخبر شعبه شرحی کتباً مرقوم و تقاضای استرداد آن خیر را کرده‌اند. که دو مرتبه برای تجدیدنظر به‌شعبه بود. مخالفی ندارد؟

(گفته شد: خیر)

رئیس— خبر شعبه اول راجع به نمایندگی شاهزاده عباس‌میرزا از سراغه مطرح است.
(آقای فاطمی احضار و خبر سزبور را به‌شرح ذیل قرائت نمودند)

جریان انتخابات سراغه از قرار است که به‌عرض رسیده در نتیجه شاهزادهٔ عباس‌میرزا فرمانفرمائیان به اکثریت ۱۶۳۶۳ رأی حائز اکثریت و شعبهٔ اول صحت نمایندگی ایشان را تصدیق مینماید.
رئیس— رأی گرفته میشود به نمایندگی شاهزادهٔ عباس‌میرزا از سراغه آقایانی که موافقت قیام فرمایند.

(اغلب برخاستند)

رئیس— تصویب شد. خبر شعبهٔ اول راجع به نمایندگی شاهزادهٔ سلک ایرج‌میرزا که در جلسهٔ اسبق مطرح شده بود و آقای مدرس مخالف بودند حالا مطرح است. آقای مدرس (اجازه)

مدرس - خبر از شعبه اول به مجلس مقدس شورای ملی. شرح انتخابات شهود در راپرت نمره ۶ به عرض رسید در نتیجه آقای ملک ایرج میرزا کذلک حائز اکثریت شده‌اند. سه مسأله است که میخواهم عرض کنم. یکی اینکه بنده شاهزاده را نمیشناسم و الان هم نمیتوانم تطبیق کنم آنچه هم که شنیده‌ام آدم خوبی است. دوم اینکه در تمام انتخابات بنده نظر به این اشکالات مرسومه ندارم که فلان جریان ده روز دیر شد یا دو روز زود شد یا فلان شخص شکایت کرده و فلان کس جواب داد یا اعلان چند روز شد یا چه شد و اینها هر کدام به نظر من اشکالی دارد خودم رأی نمیدهم ولی متعرض هم نمیشوم کما اینکه بعضی از این رأیهای که آقایان دادند بنده مخالفتی نکردم و رأی هم ندادم ولی بنده چه در سابق و چه در حالا فقط یک اشکالاتی را به عقیده خودم محل توجه قرار میدهم که یا یک ضرر اساسی دارد یا یک نفع اساسی. نمیگویم هم اشتباه نمیکند خیر انسان اشتباه میکند بعضی اوقات منتقل نمیشود و حقایق برش سخفی میماند به این لحاظ با انتخاب آقای شاهزاده مخالفم و قبلاً هم تذکر میدهم که خیلی بنده تعجب میکنم که مخبرین شعب که غالباً در مجلس هم سابقه دارند خبرها را به یک ترتیب غیرخوبی میدهند مختصر و بی اشاره به اشکال و بی اشاره به جواب و حال آنکه اغلب مخبرها در دوره‌های سابق هم تشریف داشتند بعضیها ایشان هم در عدلیه تشریف داشته‌اند که معاون یا وزیر بوده‌اند میدانند مجلس شورای ملی به منزله محکمه تمیز است. شعبه به منزله محکمه استیناف است انجمن نظار به منزله محکمه ابتدائی است. اشکال و جوابی که در انجمن نظار محلی گفته میشود در شعبه باید مطرح و اشاره شود و جواب داده شود. در آنجا هر چه گفته میشود و جواب داده میشود ولو بر بیل اجمال باید به مجلس شورای ملی اشاره شود. لهذا بنده در شعبه خودمان به آقای عدل‌الملک که مخبر آن شعبه هستند عرض کردم و فی الجمله هم عمل شد که اصول اشکالات و صنف اشکالات اشاره شود و اما راپرتهایی که سایر آقایان داده‌اند نتیجه را راپرت داده‌اند و دیگر اشکال و جواب را ننوشته‌اند. چون شعبه ده نفر یا دوازده نفر است و هفتاد نفر دیگر که در مجلس هستند نه اشکال به گوششان خورده نه جواب و با این ترتیب رأی دادن مناسبت ندارد. رجوع کنند به دوره‌های پیش و خبرهایی که در دوره‌های پیش داده میشد به اشکالات و جوابها اشاره میشد. اما اینجا آن راپرت پررویی فی الجمله اشاره به اشکالات و جواب شده بود ولی درست تکمیل نبوده بهترین است که من بعد اگر راپرتی داده میشود به اشکالات اشاره شود که حاضرین در مجلس درست ملتفت شوند و عقیده موافق یا مخالف خود را اظهار نمایند من جمله راپرت راجع به نماینده مشهد که نوعاً اشکالات نمایندگان آنجا خیلی کمتر است اما شاهزاده را بنده با انتخاباتش مخالفم زیرا علت عمده انتخاب شاهزاده را امیرلشکر خراسان میدانم و این اشکالات و مخالفتهایی که بنده با اعتبارنامه‌ها کرده‌ام و بعد هم خواهم کرد تماس منتهی به یک چیز است. دو سال، سه سال مملکت یک جنبه غیر عادی داشت عدلیه اش نظامی بود، امنیه اش نظامی بود.

حاکمش نظامی بود. امین مالیه اش هم نظامی بود ولی آن سبب بشکست و آن پیمان ریخت، از روز ختم مجلس مؤسسان عدلیه عدلیه است و امنیه امنیه است و حاکم حاکم است نظامی هم باید تفنگش را دست بگیرد برود در سربازخانه، از مرکز هم شروع شد و شاه مملکت هم اعلان داد. امراء لشکر و مأمورین نظامی بود در بعضی نقطه‌ها یا باورشان نیامد یا عمل نکردند. از جمله انتخاب این شاهزاده ایرج میرزا است که گرچه سلمان عصر است و خیلی هم آدم خوب است ولی علت تامه انتخابش جان محمدخان است و باطل است بواسطه اینکه نظامی است و بنده به شما میگویم اگر هزار سال دیگر هم عمر مشروطه باشد و جان محمدخان در مشهد نباشد شاهزاده انتخاب نمیشود. سابق هم نشد علت تامه‌اش همان است. و اما من خیلی دوست میدارم که شاهزاده حاکم خراسان بشود چون خیلی خوب آدمی است این مخالفت‌های من مربوط به شخص نیست. شخص خوب است سر جای خودش، بله آقای مخبر فرمودند دیگران هم در خراسان انتخاب شده‌اند. بله ایشان پیش هم بودند بعد از این هم تا هستند انتخاب میشوند ملک است که پیش انتخاب شده است باز هم میشود. اهل محل هستند موکل دارند رعیت دارند التماس میکنند پول خرج میکنند البته انتخاب میشوند... رئیس‌التجار - بنده پول خرج نکردم.

مدرس - پول مشروع را عرض میکنم بنده هم برای انتخاب پول خرج میکنم... آقا سید یعقوب - غلط است.

مدرس - پول مشروع غیر از پول نامشروع است. برفض نظامیها هم اگر کردند خدا پدرشان را بیامزد آنها بد کردند. نه منتخبی که موکل دارد منتخبی که آقای رئیس‌التجار و امثالش باشند موکل دارد غیر از جان محمدخان است اما شاهزاده غیر از جان محمدخان موکل ندارد علیهذا هر انتخابی که این طور باشد باطل است. مملکت وضع غیر عادی و جریان غیر عادی داشت گذشت مجلس شورای ملی هم سعی بفرمایند تا مطالب به جریان قانونی و عادی خودش بیفتند. شاه مملکت بعد از آنکه حاضر شد شاه مشروطه باشد یعنی اعضای خالی بکند امیرلشکر نمیتواند در انتخابات دخالت بکند قشون باید تفنگ دست بگیرد برود توی سربازخانه هر وقت حاکم اسری داد عمل کنند. بنده از این نقطه نظر مخالفم با انتخاب شاهزاده در حالی که موافقم و از خدا میخواهم که چون آدم خوبی است حاکم خراسان بشود.

داور - بنده تصور میکنم از بیاناتی که آقای ناطق محترم فرمودند آقایان این مسئله را استنباط کرده باشند که سیرمایند چندان بصورت قانونی قضیه کاری ندارم. یک انتخابی اگر از نقطه نظر قانونی اشکالی درش باشد یا نباشد این را بان اندازه که باید درش اهمیت نمیدهند...

مدرس - یعنی من اهمیت نمیدهم شما اهمیت بدهید.

داور - بله آقا آن قسمت را چندان اهمیت نمیدهند. سیرمایند اگر پولهایی خرج شد اگر اعتراضاتی مرسوم و مطابق قانون شد آنها چندان بنظر ایشان اهمیت ندارد و از نقطه نظر آن اصل است

که آمده‌اند یک شکل انتخابی را فرمودند من با آن موافقم و تشریح هم کردند که ولو اینکه مخالف قانون است من موافقم یعنی انتخابی که یک نفر آدم یک عده موکلینی داشته باشد ولی بعد یک عده نظامی توی سر یک عده بزنند برای انتخاب او آنوقت این انتخاب قبول است بجهت اینکه سیرمایند همیشه یک عده موکل داشته باشد ولو اینکه بعد نظامی یا امیر لشکر یا قوای حکومتی بطور نامشروع آمدند مداخله کردند و سایر مردم و اکثریت را خفه کردند و یک عده را حاضر کردند برای اینکه آن یک نفر را انتخاب بکنند آن مشروع است...

مدرس - گفتم ضرر نمیزند. چرا مغالطه میکنید!

داور - بنده عرضی نکردم آقا سیرمایند. البته این هم یک نظریست و واقعاً اگر این نظر خوب است ممکنست مطابق این نظر قانون را درست کنند. چون خوب بنظر میآید چند روز پیش در شعبه سیر فرمودند اگر یک نفر ده پانزده نفر موکل داشته باشد که رفته باشند با رأی داده باشند من بما بقیش اهمیت نمی‌دهم اگر این اصل را اینجا هم فرموده بودند آنوقت کار آسان تر میشد زیرا شاهزاده ایرج میرزا که مدتی در مشهد بوده‌اند اگر انصاف بدهیم اسکان ندارد یک نفر آدم در یک شهری مدتی باشد و در آنجا با یک اشخاصی محشور باشد و بتصدیق خود آقا آدم خوبی هم باشد بقدری خوب باشد که اگر والی آن محل هم بشود خوبست بقول آقا سلمان عصر هم باشد آنوقت با این صفات خوبی که دارد ده پانزده نفر موکل پیدا نکند که بیایند با رأی بدهند! این هم که تصور میکنم برخلاف انصاف است چون خودشان تصدیق می‌کنند که هر کسی ده پانزده نفر موکل داشته باشد (از نقطه نظر استدلال آقا عرض میکنم) بعد هر قدر هم که قوای دیگری آمد و توی سر مردم زدو مردم را مجبور کرد که بیایند بان آدم رأی بدهند آنوکالت صحیح است بنده میگویم از نقطه نظر این استدلال شاهزاده ایرج میرزا قطعاً یک نفر و کیایی است که و کالتش خوب باید باشد زیرا سابقه اقامتش در خراسان آنهم آدمی که ایشان تشخیص دادند آدم خوبی است باعث میشود که یک ده پانزده نفری بیایند و با رأی بدهند. پس در نقطه نظر استدلال خودشان اشکالی نیست حالا از نقطه نظر اساسی بنده کاملاً معتقد هستم (و این حرفی نیست که بنده امروز بزنم) و عقیده که آقای مدرس اظهار کردند تصور میکنم عقیده خودشان تنها باشد. یعنی مملکت ایران یک مملکتی است مشروطه بحرانی که در دوره گذشته در این مملکت بود تمام شد و پس از مجلس مؤسسان باید اوضاع مملکت بیک جریان عادی برگردد همه ماها موافقیم که اسور باید مطابق قانون بگذرد و کاملاً بنده موافقم که شاه در مملکت مشروطه و سلطنت مشروطه مسئولیت و حق مداخله در اسور را ندارد و سقاسش بالاتر از اینهاست بنابراین این عقیده را که بنده خیال میکنم عقیده اکثریت امروزه است خوبست بهانه نکنیم و تصور نکنیم که تازه کشف شده است و همه هم موافقیم. تصور نکنیم که خدای نخواستہ آقای مدرس تنها با آن موافق است و ماها ایداً اینمطلب را ملتنت نیستیم. خیر بطور اطمینان قطع بنده آقای

مدرس عرض میکنم که بنده که الان حرف میزنم و اکثر اشخاصی که با ایشان صحبت کردم که اکثریت هستند همه دارای این عقیده هستند و این مصلحت مملکت است. مصلحت تمام مقامات رسمی مملکت است و بالاخره ضروری مملکت است همه هم باید انشاء الله موافقت کنیم که این قسمت را عملی کنیم یعنی مجلس شورای ملی و اکثریت مجلس حاکم بر تمام قضایا باشد و آنوقت طبیعی است مداخله که میشود میخواهند امیر لشکر باشد میخواهد حاکم باشد میخواهد کس دیگر از مأمورین باشد تمام این مداخلات یک مداخلاتی است که آقای مدرس و دیگران و تمام افراد مملکت باید دست بدست هم بدهند و سعی کنند که این مداخلات بکلی از بین برود و یا هر چه ممکن است روز بروز ازس کاسته بشود و در حقیقت این مملکت یک مملکت قانونی بشود که بشود درش زندگی کرد. اختصاص هم ندارد به فلان امیرلشگر اگر فلان امیرلشگر فلان کار را کرده بسیار بد کرده است یک کار برخلاف قانونی کرده و بالطبع باید همه سعی کنیم که این مداخلات تکرار نشود پس در قسمت کلیات مخالفتی بین نظر ایشان و ما نیست صحبت در سر تطبیق کلی است با این مورد معین بنده میخواهم ببینم این عقیده قطعی که آقای مدرس اظهار فرمودند که اگر جان محمدخان در آنجا نبودند تا چندین سال دیگر شاهزاده ایرج میرزا ممکن نبود از خراسان انتخاب بشود از کجا برایشان پیدا شده؟ بنده گرچه خیلی کم شنیده‌ام از آقای مدرس که بفرمایند من ممکن است اشتباه کنم ولی آیا ممکن نیست این یکی از همان اشتباهات میشد زیرا همان رئیس‌التجاریکه سیر فرمودند در آنجا دارای زمینه است همان رئیس‌التجاریکه آنجا دارای ملک و علاقه و سابقه است همان رئیس‌التجار یکی از کاندیداهاش همین شاهزاده ایرج میرزا است بنده تصور نمیکند وقتی که یک نفر اینجا حاضر است و با نفوذیکه برای او تصدیق میکنید یک نفر را در انتخابات با خورد گرفته است و خواسته است با او انتخاب شود و خودش اینجا تصدیق میکند. آنوقت آقا بتوانند در مقابل این اطلاع در مقابل این یقین و در مقابل این صحبت بعام شخص خودشان که بنده بد بخانه نمی‌دانم چگونه پیدا شده اینجا این اظهار را بفرمایند در این صورت آن قسمتی که راجع به مداخله نظامیها فرمودند معلوم نیست از کجا است از طرف دیگر معلوم است در صورتیکه یکی از اشخاص مؤثر و با نفوذ محل که در اینجا حاضر است در انتخابات مؤتلف و همراه ایشان بوده است یعنی شاهزاده ایرج میرزا با او بوده است (بنده از نقطه نظر استدلال خودتان عرض میکنم) قطعاً ده پانزده نفر مایل بوده‌اند او را انتخاب کنند در صورتیکه بنده نمی‌توانم باین صراحت این را عرض کنم که اگر یکی دو هزار نفر دیگر هم با پس گردنی اطاعت کنند چون ده پانزده نفر رأی داده‌اند آن انتخاب صحیح است ولی چون خود آقا فرمودند بنده هم عرض کردم با این مقدمات بنده تصور میکنم که آقایان نمایندگان از روی انصاف وقتی مطالعه کنند تصدیق خواهند کرد که انتخاب ایرج میرزا یک انتخابی است مثل سایر انتخابات.

بکنند هیچ اجتماعی بدون اجازه نشود هیچکس بدون اجازه نرود و نباید این نظامی است لهذا بنده عقیده‌ام بر این است و مذاکرات هم مکرر با مبادی عالی‌ه کردیم و گفتند نمی‌شود بهبهان را از حکومت نظامی خارج کرد و از آنوقت تا بحال نظامی است، هنوز هم نظامی است و آقای نوبخت هم با سر نظامیها انتخاب شده‌اند آقایان هم می‌خواهند رأی بدهند.

افشار مخبر شعبه — عرض کنم قبل از آنکه شروع بانتهای در کلیه مملکت بشود تمام آقایان تصدیق می‌فرمایند از طرف رئیس الوزراء وقت در تمام مملکت اعلان شد و بموجب آن اعلان الغاء حکومت نظامی در کلیه نقاطی که حکومت نظامی بود شد. ثانیاً آقای مدرس فرمودند در آنجا حکومت نظامی بوده است و حالا هم هست بنده عرض می‌کنم اینصورت مجلس است که دونفر از اعضاء هیئت نظار که از مجتهدین مسلم محل بوده‌اند تصدیق میکنند که قبل از شروع انتخابات در محل الغاء حکومت نظامی شده است که یکی از آنها حاج آقا حسن مجتهد طباطبائی و دیگری آقا سید محمد حسن مجتهد حسینی الحسینی است — حکومت نظامی بطوریکه در ماده اول صورت مجلس انتخابات ذکر شده است در آنجا بکلی ملغی بوده و بخصوص در آنجا قید شده که حکومت نظامی نبوده حاکم نظامی بوده حکومت نظامی غیر از حاکم نظامی است ممکن است یک نفر غیر نظامی حاکم نظامی باشد ممکن است یک نفر نظامی حکومت غیر نظامی را داشته باشد بموجب اینصورت مجلس که عرض کردم حکومت نظامی در آنجا نبوده است و دونفر از مجتهدین مسلم محل که عضویت انجمن نظار آنجا را داشته‌اند تصدیق میکنند و در اول صورت مجلس هم این مسئله قید شده که الغاء حکومت نظامی در آنجا شده است اگر غیر از این اعتراض داشته باشند بنده حاضر جواب بدهم ولی این اعتراض آقا وارد نیست.

رئیس — رأی گرفته میشود بنمایندگی آقای نوبخت از بهبهان و توابع. آقایانیکه موافقت قیام بفرمایند.

رئیس — تصویب شد. آقایان موافق هستند چند دقیقه تنفس داده شود؟

بعضی از نمایندگان — صحیح است. (در اینموقع جلسه برای تنفس تعطیل و پس از نیمساعت بریاست آقای طباطبائی دیا نائب رئیس مجدداً تشکیل گردید) نائب رئیس — خبر شعبه اول راجع بنمایندگی آقای تدین از قائنات مطرح است.

(خبر سربور را آقای فاطمی بمضمون ذیل قرائت نمودند) انجمن نظارت انتخابات قائنات در تاریخ ۱۲ اسفند تشکیل و بعد از اجرای مراسم مقدماتی و تعیین امنای معتمد برای شعب فرعی مقرر می‌دارند که از تاریخ اول فروردین الی ۲۰ روز بتفاوت هر محل و باقتضای جغرافیائی اقدام بتوزیع تعرفه و اخذ رأی نمایند در خود شهر نیز از اول فروردین الی ۱۲ روز بتوزیع تعرفه و اخذ رأی اقدام کرده‌اند و در نتیجه ۹۲۱ و رقه رأی اخذ شده که از

اینمقدار ۹۲۱ و رقه مربوط به شهر و بقیه مربوط به پنج حوزه فرعی است بعد از استخراج آراء آقای آقا سید محمد تدین با کثرت ۲۹۱ رأی حائز اکثریت میشوند انجمن یک هفته علی‌الاصول برای وصول اعتراضات جلوس و هیچگونه شکایتی نمیرسد در ایام قانونی هم بهیچوجه شکایتی واصل نگردید. لهذا شعبه اول صحت نمایندگی آقای تدین را تصدیق و بعرض می‌رساند.

نایب رئیس — رأی میگیریم آقایانیکه با خبر شعبه اول موافقت قیام بفرمایند.

(آقایان نمایندگان قریب باتفاق قیام نمودند)

نایب رئیس — تصویب شد. خبر شعبه پنجم راجع بنمایندگی آقای افسر از سبزوار قرائت میشود.

(آقای عراقی خبر فوق را بشرح ذیل قرائت نمودند)

شعبه پنجم بدوسیة انتخابات سبزوار رسیدگی نموده در تاریخ ۱۱ اسفندماه حکومت سبزوار انجمن نظار را تشکیل در ۱۱ اسفندماه اعلان انتخابات منتشر کلیه تعرفه که توزیع و اخذ رأی شده است بالغ بر (۲۲۷۶۱) و رقه و در نتیجه قرائت آراء آقای محمد هاشم میرزا افسر با کثرت ۱۹۳۵۱ رأی بنمایندگی دوره ششم تقنینیه منتخب چون هیچگونه شکایت قانونی بانجمن نظار داده نشده شعبه نمایندگی آقای محمد هاشم میرزا افسر را تصدیق و خبر آن تقدیم مجلس میشود.

نایب رئیس — رأی میگیریم بنمایندگی افسر از سبزوار. آقایانیکه موافقت قیام بفرمایند.

(عده کثیری برخاستند)

نایب رئیس — تصویب شد. خبر شعبه پنجم راجع بنمایندگی آقاسیرزا حسن آقازاده از سبزوار مطرح است

(مجدداً آقای عراقی بشرح آتی قرائت نمودند)

شعبه پنجم بدوسیة انتخابات سبزوار رسیدگی نموده در تاریخ ۱۱ اسفندماه حکومت سبزوار انجمن نظار را تشکیل در ۱۱ اسفندماه اعلان انتخابات منتشر کلیه تعرفه که توزیع شده ۲۲۷۶۱ و رقه و از همین قرار هم اخذ رأی شده در نتیجه قرائت آراء آقای آقاسیرزا حسن آقازاده سبزواری با کثرت ۱۹۹۴۳ رأی بنمایندگی دوره ششم تقنینیه منتخب چون هیچگونه شکایت قانونی بانجمن نظار داده نشده بود شعبه نمایندگی آقای آقاسیرزا حسن آقازاده سبزواری را باتفاق حاضرین در شعبه تصویب و خبر آن تقدیم مجلس مقدس میشود.

نایب رئیس — رأی میگیریم آقایانیکه نمایندگی آقای آقاسیرزا حسن آقازاده از سبزوار تصویب مینمایند قیام بفرمایند.

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)

نایب رئیس — تصویب شد در جلسه سابق نسبت به اعتبار نامه شاهزاده غلامحسین میرزا سعید مخالفت شده آقای مدرس. (اجازه)

مدرس — دوسیة انتخابات نجف آباد و اشکالاتش البته به نظر آقایان اعضاء شعبه رسیده بنده همین همس که عرض کردم نسبت به باقی حوزه‌ها و اشکالات آنجاها حرفی نمیزنم شعبه دیده است خوب یا بد مسؤول اوست فقط نسبت به یک نقطه انتخابیه اش

که فریدن باشد بنده از روی علم و اطلاعی که دارم و تلگرافات و شکایاتی که اهالی در اینمدت مدید از حکومت نظامی آنجا کرده‌اند و ما هم به مبادی عالی‌ه رجوع کردیم که حکومت نظامی را از آنجا تغییر دهند و حال آنکه اصفهان در هیچ نقطه‌اش حکومت نظامی نبوده الا فریدن. چهار محلی را نمیدانم مبادی عالی‌ه مکرر میفرمودند چون امر بعضی از ایالات کاملاً تضعیف شده است اگر حکومت نظامی را از آنجا برداریم بعضی اشکالات پیش می‌آید و در موقع انتخابات من مکرر گفتم و این عذر را آوردند و انتخابات هم به این نحو در نقطه فریدن ساری و جازی شد و باز هم مردم شکایت کردند یعنی آنجا که نمیتوانستند شکایت کنند تا می‌آمدند خوانسار تلگراف می‌کردند و یا بالاخره می‌آمدند اینجا شکایت می‌کردند و شاید یک معدودیشان هم هنوز اینجا هستند تا چهل روز قبل از این که امیر لشکر آمد اینجا بنده به ایشان گفتم نه از نقطه نظر دیگر از نقطه نظر شکایتی که از انتخابات اهالی میکنند باید حکومت نظامی آن صفحه برداشته شود امیر لشکر جنوب گفتند که صلاح نیست در برداشتن بواسطه اینکه امر ایلات آنجا هنوز تصفیه نشده لکن چون شما اصرار دارید و مردم دلتنگند من این سفر که میروم نظری می‌کنم و بر می‌دارم و همین سفریکه رفتند آنجا حکومت نظامی را از آنجا برداشتند بعد از انتخابات و الان هم حق میدهم به آنها زیرا بعد از برداشتن حکومت نظامی در آنجا دزدی شد لهذا بنده عقیده‌ام این است که همین نقطه بخصوص که فریدن باشد باید تجدید انتخاب کنند حالا آقایان می‌خواهند رأی بدهند مختارند.

نایب رئیس — آقای فاطمی (اجازه)

فاطمی — موضوعی را که آقای مدرس فرمودند همین طوری است که فرمودند حاکم فریدن تا چهل روز قبل حاکم نظامی بوده یعنی شخصش یک نفر سلطان محمد علی میرزا نامی بوده در موقعی که انتخابات نجف آباد که فریدن هم یکی از شعب فرعیه آنجا است شروع می‌شود حکومت اصفهان از وزارت داخله کسب تکلیف می‌کند راجع به این که حاکم فریدن نظامی است که اسم او هم سلطان سیرزا است. وزارت داخله جواب می‌دهد نمره ۲۷۴۱۱ در دهم اسفند ماه (۱۳۰۴) که مقررات قانون نظامی موقع انتخابات در سرحلهائی که حکومت نظامی است باید الغاء شود و حکومت بطور عادی باشد دیگر فرقی نمی‌کند که مباشر یک چنین حکومتی یک صاحب منصب یا یک مأمور کشوری باشد.

در فریدن هم بجز اینکه یک نفر صاحب منصب نظامی حکومت داشته هیچگونه مقررات حکومت نظامی در آنجا حکمفرما نبوده است. اولاً باید فهمید که مقررات حکومت نظامی چیست. مقررات حکومت نظامی را در شهر طهران. اصفهان. خراسان و این قبیل نقاط میتوان قدری تفاوت داد با حکومتهای جای دیگر برای اینکه در اینجا عدلیه هست و کسی را بدون جهت نمی‌توان به مجلس برد ولی در سایر جاها اینطور نیست. در مرکز «موقع انتخابات» مقررات حکومت نظامی و این قسم چیزها برداشته می‌شود و اگر کسی را هم ببرند و سه‌شنبه روز او را توقیف کنند شاید مدعی العموم اعتراض کند ولی در فریدن هیچ نیست عدلیه نیست بلکه سایر ادارات هم در آنجا

نیست در آنجا فقط یک نایب‌الحکومه بود بدون حقوق که در نتیجه فشار و اصراری که ما پارسال به وزارت داخله کردیم از سه‌ماه آخر سال گذشته تا کنون شصت تومان حقوق برای او معین کرده‌اند و هیچ فرقی نمی‌کند شخصی که آنجا نشسته کلاهش نظامی باشد یا کشوری باشد. و در آن موقع که انتخابات در سلطنت شروع شده بود وزارت داخله تلگرافی به تمام نقاط کرد که هر جا مقررات حکومت نظامی بوده است باید ملغی شود و در آنجا هائی هم که مقررات حکومت نظامی بوده ملغی شده از این موضوع که می‌گذریم ممکن است به فرمایش آقای مدرس آرائی که در فریدن به شاهزاده غلامحسین میرزا داده شده از روی جبر و فشار بوده باشد ولی اگر ما مجموع آرائی که ایشان در فریدن داشته‌اند از مجموع آرائشان کسر کنیم باز هم شاهزاده غلامحسین، میرزا نسبت به سایرین اکثریت دارند حتی سه هزار رأی زیادتر دارند پس بنابراین انتخابات آنجا بعقیده بنده صحیح است و اگر بعقیده آقایم بگیریم که آراء فریدن معلول بوده اگر آن مقدار آراء را هم از ایشان کسر کنیم باز اکثریت دارند چنانچه سابقاً در مجلس هم این قضیه ساری و جاری بوده و به قول خود آقای مدرس که فرمودند که اگر کسی باشد که پانزده نفر منتخب داشته باشد من انتخاب او را صحیح می‌دانم این انتخاب صحیح می‌شود برای اینکه آیا می‌شود فرض کرد که شاهزاده غلامحسین میرزا با اینکه در آن حدود سلطنت دارند رعیت دارند. علاوه دارند و اهمیت دارند این مقدار رأی ندارند در صورتی که خودشان می‌دانیم کردند که نصف آراء حوزه نجف آباد از آنجا است مال ایشان و قاضی‌شانتس بهتر صورت بنظر بنده آراء ایشان طبیعی بود و اگر نقطه نظر حضرت آقای مدرس به آراء فریدن بخصوص هم باشد چنانچه عرض کردم اگر آراء آنجا را هم باز از ایشان کسر کنیم ایشان در درجه اول از اکثریت می‌شوند. پس بنابراین گمان نمی‌کنم اشکالی برای آقای مدرس باقی باشد.

(بعضی گفتند: مذاکرات کافیست)

نایب‌رئیس - رأی می‌گیریم. آقایانیکه موافقت با نمایندگان

شاهزاده غلامحسین، میرزا از نجف آباد قیام فرمایند.

(اکثر قیام نمودند)

نایب‌رئیس - خبر شعبه اول راجع به نمایندگی آقای

آشتیانی از طهران مطرح است.

(آقای فاطمی سخبر شعبه خبرسزبور را بمضمون آتی قرائت نمودند)

(خبر شعبه اول راجع بنمایندگی آقای آشتیانی)

جریان انتخابات طهران از قراری است که در ذیل این

راپرت بعرض نمایندگان محترم ملت میرسد.

اگر چه قبل از تاریخ صورت مجلسی که عجاله مدرک راپرت شعبه است انجمن نظارت دیگری تشکیل میشود و بعد از چند روز بواسطه وجود حکومت نظامی منحل میشود ولی چون از موضوع بحث و احتیاج شعبه خارج است از آن قسمت صرف نظر میشود.

در تاریخ ۲۲ اسفند سی و شش نفر از طبقات شش‌گانه و معتمدین محل از طرف حکومت طهران برای تشکیل انجمن نظارت

مرکزی دعوت و اعضای اصلی و علی‌البدل را معین و بعد از تعیین

هیئت عامله خود مشغول تهیه مقدمات شده و در ۲۰ اسفند اعلان

میدهند که در شهر و شعب فرعی از ۱۸ فروردین تا چهارم

اردی‌بهشت بتوزیع تعرفه و اخذ رأی اقدام نمایند و در این ضمن شعب

فرعی شهر و حدود دهات حومه که جزو شهر است تعیین و باستحضار

عامه میرسانند. از ۱۸ فروردین انتخابات طهران و توابع شروع

میشود بغير از کن که بواسطه نداشتن نایب‌الحکومه از ۲۱ شروع

میشود. از روز هفدهم الی غروب ۲۲ کابیه انجمنهای شهر و

بلوکات بتوزیع تعرفه و اخذ رأی مشغول بوده و از روز ۲۳ بواسطه

متحدالمالی که از طرف انجمن مرکزی در روز دوشنبه ۲۲ بکلیه

شعبات ابلاغ میشود کلیه انتخابات تعطیل و توقیف میشود علت

این اقدام بطوریکه در صورت مجلس مشروحاً ذکر شده سوءجریان

انتخابات بوده که براعضای انجمن مدلل گردیده و پیدا کردن راه حل

برای صحت جریان. باین جهت از روز ۲۳ انجمن جلسات خود را

متوالیاً تشکیل و بالاخره بعد از مذاکرات و مباحثات طولانی اینطور

اتخاذ تصمیم مینمایند که کلیه آراء مأخوذه در شهر را که تا روز

۲۲ گرفته‌اند در کبسه جداگانه ریخته و باطل نمایند ولی بملاحظه

اینکه راه رسیدگی و قضاوت را برای مجلس شورای ملی که یگانه

مرکز صلاحیت دار رسیدگی و قضاوت است باز گذارند از معدوم

کردن آراء صرف نظر مینمایند و مقرر می‌دارند که ده شعبه سجل احوال

در شهر متنوع و اشخاصی که تا کنون موفق باخذ ورقه هويت

نشده‌اند بدو ورقه هويت و بعد تعرفه بگیرند که همان ورقه بمنزله

معرف واقع شده و از این راه تادرجه از دسائس جلوگیری شود و

شروع بانخابات را بروز هفتم اردی‌بهشت مقرر میدارند یک تصمیم

دیگری هم اتخاذ مینمایند که شعبات فرعی شهر از پنج شعبه بده

شعبه تبدیل شود و بواسطه افزایش شعبه مدت توزیع تعرفه را بده

روز محدود مینمایند بالحاصل هفتم اردی‌بهشت انتخابات طهران

و توابع از نو شروع میشود. روز ۱۲ که برطبق اعلان مینماید خاتمه

بدهند بواسطه تقاضای عده از اهالی سه روز دیگر تمدید میدهند و

روز نوزدهم اردی‌بهشت انتخابات به پایان میرسد و از روز ۲۰

شروع بقرائت آراء میشود و در روز چهارشنبه اول تیرماه استخراج

آراء شهر تمام میشود کلیه تعرفه توزیع شده ۱۰۵۴۰ ورقه است

ولی چون بعضی از شعب فرعی برای تهیه راپرت نهائی خود قدری

فرصت لازم داشته‌اند نتیجه قطعی را موقوف ببعده مینمایند در شعب

فرعی بلوکات نیز بترتیبی که انجمن مقرر داشته بود انتخابات را

پایان میرسانند مقدار تعرفه مصرف شده و آراء مأخوذه هر جا از قرار

تفصیل ذیل است.

شمارات	تعرفه توزیع شده	آراء مأخوذه
شمیرانات	۱۳۰۸	۱۳۰۸
لوسانات	۱۷۹۴	۱۷۹۴
کن و سولقان	۲۰۹۴	۲۰۸۸
ارنگه و شهرستانک		

در موقع جریان انتخابات حوزه‌های فرعی از اعضای انجمن

مرکزی متناوباً برای سرکشی و نظارت بحوزه‌های مزبوره روانه

شده‌اند در تاریخ ۶ تیرماه انجمن مرکزی تشکیل و کلیه راپرت‌ها را تحت نظر قرارداد تکلیف آراء تردیدی را معین و دوازده نفر منتخب طهران را مشخص و برطبق اعلان انتشار میدهند و از روز بعد یک هفته برای قبول اعتراضات حاضر و شکایات واصله را دریافت داشته‌اند و نظر باینکه قبلاً شکایاتی از طرز جریان انتخابات حومه بانجمن رسیده بود و در تاریخ هشتم تیرماه اعلانی از طرف انجمن میشود که هر کس هرگونه شکایتی که منضم باساس و مدرک باشد داشته باشد قبل از انقضای مدت قانونی بدفتر انجمن ابلاغ دارد از روز ۱۳ تیرماه شروع برسیدگی شکایات واصله میشود بطوریکه در صورت مجلس مندرج است و عین عبارت نقل میشود (اغلب شکایات بدون مدرک و مستند آنها شهرت و عقاید شخصی بود) اعتراض مهمی بانجمن نمیرسد جز سه فقره نوشته راجع بارنگه و کن که متضمن پاره توضیحات بوده و انجمن قابل توجه دانسته و باقا شیخ محمدعلی ماسوریت میدهند که رسیدگی نمایند و ایشان هم تحقیقات لازمه بعمل آورده بانجمن راپرت میدهند و برطبق استنطاقی که ایشان نموده‌اند و ضمیمه صورت مجلس است معلوم میشود اظهارات معترضین مبني بر تحریک محروم‌الوکاله‌ها بوده و اساس نداشته و در صورتیکه نمایندگان محترم لازم بدانند عیناً در مجلس قرائت خواهد شد.

معهدا انجمن بعذر اینکه باتأکید که از طرف دولت در تسریع افتتاح مجلس میشد و اگر میخواستیم کاملاً رسیدگی کنیم قضیه ممکن بود بطول انجامد حکمیت قطعی آراء کن و ارنگه را بمجلس شورای ملی واگذار و برای نمایندگان طهران یک ورقه خطی که حکایت از داشتن اکثریت هریک مینماید صادر و بوسیله حکومت طهران به وزارت داخله معرفی مینماید.

شعبه اول کاملاً دوسیه را تحت مذاقه قرارداد و اعتراض معترضین را بیک بیک قرائت و بطریقی که بعرض میرساند قضاوت مینماید اولاً - بدلایلی نسبت بپاره اقدامات انجمن نظار مرکزی اعتراضات قانونی وارد دانسته که از نقطه نظر عدم سابقه بطور کلی در این راپرت تذکر میدهد و شرح جزئیات چون سرجب اطباب خواهد شد کوش را مقتضی ندید چنانچه حکومت طهران هم در یک قسمت مورد ملامت است که چرا بتکلیف قانونی خرید عمل نکرده و انجمن نظارت را مکلف بقضاوت قطعی و صدور اعتبارنامه رسمی نکرده و امید می‌رود که همین تذکر کافی باشد که در آتیه این رویه غیرمروضیه تکرار حاصل نکند ثانیاً - راجع بسه فقره اعتراضی که انجمن حکمیت قطعی را بمجلس واگذار مینماید دو فقره آن که دارای چندمهر مجعول و بلکه جای انگشت است و هیچگونه معرف و مدرک و اساسی ندارد و جهاً من الوجوه دارای هیچگونه اعتبار و اساسی نیست و خیلی بسهولت میتوان از این قبیل نوشتجات بوسیله اسهار حکاکهای شهر تهیه نمود اما راجع بیک فقره اعتراضی که پنج نفر از اعضای انجمن در شکایت از انتخابات کن و سولقان و ارنگه نموده‌اند مضمون شکایت از اینقرار است که چون ماها در داخل انجمن به ترتیبات داخلی مشغول بودیم و از خارج مسبوق نمیشدیم دیانتان اجازه نمیدهد که حسن جریان خارجیه انتخابات مزبوره را تصدیق نمائیم

لهذا نسبت بجریان داخلی تصدیق میکنیم. گذشته از اینکه معلوم است این نوشته را حضرات بطور عادی نوشته‌اند این عبارت بهیچوجه نمیتواند دلیل خرابی انتخابات واقع گردد زیرا میگویند چون داخل بودیم و از خارج خبر نداشتیم فقط صحت قسمت داخلی را تصدیق میکنیم و از مضمون این عبارت بهیچوجه فسادی ظاهر نیست علاوه بر مراتب معروضه نتیجه استنطاقی که آقا شیخ محمدعلی حسب‌الامر انجمن از شیخعلی اکبر مینماید از اینقرار است که یک روز آقا شیخ غابدين حماسی ماها را دعوت کرد اول بحجره و از آنجا بخانه مشارالیه رفتیم ابصری و لنکرانی هم آمدند و تقاضا کردند که بنویسیم ما از خارج انجمن اطلاعی نداریم اول مضمون دیگری نوشته و در نتیجه مخالفت که نمودیم دوسرته تجدید و در مرحله سوم نوشته شد بعد لنکرانی خواست نوشته را بگیرد و گفت که میدهم به آقای مدرس تا بعد از سؤال انجمن مرکزی از انجمن کن عبدالله خان که یکی از اعضاء کنندگان این ورقه است گفت، ما به احدی اطمینان نداریم جز آقا شیخ جعفر عرضوانجمن و چون اطمینان نداشته که کاغذ از خانه خارج شود همانجا پاره کردند و معلوم میشود خورده ریز آنرا جمع کرده صحافی نموده‌اند با دقتی هم که بعمل آمد و الان هم ورقه موجود است معلوم میشود واقعیت داشته و حتی طوری ریز کرده‌اند و بعد صحافی شده که پاره قسمتهای آن از بین رفته است با مراتبی که بعرض رسید و تحقیقات لازمه که از حکومت طهران و رئیس انتخابات وزارت داخله بعمل آمد شعبه اول جریان انتخابات طهران و توابع را از هر جهت صحیح دانسته و چون آقای آقا سیرزا هاشم آشتیانی با ۷۰۰۸ رأی دارای اکثریت شده‌اند با اتفاق آراء از اعضای حاضر شعبه نمایندگی ایشان را برای دوره ششم تقنینیه از طهران تصدیق مینماید.

نایب‌رئیس - رأی می‌گیریم....

آقا سید یعقوب - بنده مخالفم.

نایب‌رئیس - مینماید برای بعد. خبر شعبه سه راجع بان انتخاب

آقای فرمند از همدان مطرح است. آقای شیروانی.

(احضار برای قرائت راپرت)

(راپرت فوق را آقای شیروانی بنحو آتی قرائت نمودند)

(خبر شعبه ۳ راجع بنمایندگی آقای فرمند)

وضعیت دوسیه انتخابات همدان و عقیده شعبه سوم بنحوی

است که ذیلاً بعرض مجلس شورای ملی میرسد:

در پنجم اسفند ماه ۱۳۰۴ حکومت سی و شش نفر از وجوه

طبقات ششگانه و معتمدین محل را دعوت و انجمن نظارت را

تشکیل و اعضاء علی‌البدل را نیز انتخاب مینماید. در تاریخ ۱۷

اسفند اعلان انتخابات منتشر و از دوم فروردین لغایت ۱۲ در

انجمن مرکزی و انجمنهای فرعی بدادن تعرفه و اخذ آراء مشغول

میشوند. مصادف با ایام اخیر توزیع تعرفه شکایات و اعتراضات

شروع و مخابراتی بمركز مینمایند و این شکایات تا روز آخر

یکماهی که برای قبول اعتراضات تعیین شده علی‌التوالی مداومت

داشته و در مقابل تلگرافات و سکاکیب رضایت‌آمیز نیز رسیده است

چیزیکه توجه بیشتر شعبه را بخود جلب و در جلسات عدیده مورد

رسیدگی و تبادل نظر واقع گردید مسئله استعفای پنج نفر از اعضاء اصلی انجمن نظارت است که در صورت مجلس ذکر مینماید هر یک بعلت کسالت یا قصد مسافرت مستعفی شده اند ولی اوراق استعفاء آنها که پس از خاتمه انتخابات در نتیجه سؤالات دیگران صادر و در ضمن اعتراضات بمجلس ارسال شده حاکی از این است که بر اثر تهدید و تطمیع و انحراف جریان انتخابات از مجرای قانونی مجبور باستعفاء شده اند ترتیب استعفاء اعضاء مزبور و اوراق استعفای که باسضاء آنها مخصوصاً تقی ایرانی (وکیل الرعایا) در دوسیه ضبط است این اظهارات را تکذیب مینماید و اینکه تفصیل آن بعرض مجلس میرسد - در ۹ و ۲ اسفند آقای آقا سید محمد طباطبائی مستعفی و بجای ایشان آقا مشهدی علی آقا نویری تعیین شده در دوم فروردین آقای حاج آقا حسین رضوی قاضی رئیس انجمن استعفاء داده و بجای ایشان آقای حاج ناصر الممالک تعیین شده است در سوم فروردین آقای آقا سید علی رضوی استعفاء داده و آقای آقا سید حسین بجای ایشان تعیین شده است - در هفتم فروردین آقای حاجی حسین استعفاء داده و بجای او آقای حاج رضاقلی تعیین شده است - در اول اردی بهشت آقا شیخ تقی ایرانی وکیل الرعایا استعفاء داده و آقای غلامحسین خان قراقرزلی بجای ایشان تعیین شده اند - اولاً در صورت مجلس قید شده است که این پنج نفر اعضاء اصلی بعلت مسافرت و کسالت کتباً مستعفی شده اند و شعبه معتقد است که اظهارات و نوشته های آنها بعد از استعفاء قانوناً منشاء اثر نخواهد بود ثانیاً ترتیب استعفاء آنها که هر یک در تاریخ معینی مستعفی شده پس از استعفاء بطرفداری یک پارتی مخصوص نوشتجات متضادی امضاء نموده اند عدم بیطرفی آنها را ثابت میسازد و مخصوصاً تقی ایرانی (وکیل الرعایا) قبل از شروع انتخابات از طرف تجار کتباً تقاضا میکند که یک نفر از نمایندگان را بهیئت تجار اختصاص دهند والا شرکت در انتخابات نخواهد کرد سپس عضویت انجمن را قبول و تا آخرین ساعت جریان انتخابات در انجمن حضور داشته و در موقع امضاء اعتبارنامه مستعفی شده است و مدتی بعد از این استعفا نوشته بدست مخالفین میدهد.

ازیدو تشکیل شعبه سوم تا ساعت آخر یکماهه اعتراضات متوالیاً شکایاتی مبنی بر تهدید و تطمیع در انتخابات همدان مزبور بمهر یک اشخاص مجهول واصل و در مقابل رضایاتی هم رسیده که هیچیک مدرك قضاوت شعبه نمیتواند واقع شود فقط نکته قابل توجهی که شعبه لازم دانست مورد مطالعه قرار دهد نوشتجاتی است که از اعضاء علی البدل انجمن که بقرعه تعیین شده اند مبنی بر تهدید و تطمیع بدست آقای حاج میرزا عبدالرهاب داده شده و ایشان هم بشعبه ارسال داشته اند در این اسناد مخصوصاً ذکر شده است که چون رئیس البرزراء جدید تلگراف نموده اند که مردم شکایات خودشان را بمجلس ارسال دارند ما نیز امیدوار شده تصدیق تهدید و تطمیع را مینمائیم.

در همین حال نوشته ای باسضاء شش نفر از همین اعضاء انجمن بتوسط آقای ضیاء الملک بشعبه رسیده که تصدیق صحت جریان انتخابات را مینمایند و شعبه اینطور تصمیم گرفت که اسرار

و امضا های اعضاء انجمن را تطبیق و نظریات و عقاید خود را اظهار دارد نتیجه تطبیق باسهار بقرار ذیل است.

آقایانیکه صورت مجلس و اعتبارنامه را امضاء کرده اند - حاج آقا حسین رئیس - حسین نایب رئیس - علی نویری - علی رضوی حسین الموسوی مساعد - میرآقا - حاج احمد اصفهانی - علی اکبر مساعد.

اشخاصیکه نوشتجاتی مبنی بر تهدید و تطمیع بدست آقای حاج میرزا عبدالوهاب داده اند: حاج آقا جعفر رئیس - حاجی احمد اصفهانی علی اکبر مساعد.

اشخاصی که یک ورقه مبنی بر صحت جریان انتخابات امضاء و بدست آقای ضیاء الملک داده و فعلاً در دوسیه ضبط است حاج آقا جعفر - حسین نایب رئیس - علی نویری - علی رضوی مساعد - حسین الموسوی. از تطبیق اسهار نتیجه ذیل بدست میآید: حاجی آقا جعفر نوشتجات طرفین را امضاء کرده - آقا علی اکبر هم اعتبارنامه و صورت مجلس را امضاء و نوشته با مهر متفاوت نیز بدست آقای حاجی میرزا عبدالوهاب داده است - حاجی احمد اصفهانی نوشته مبنی بر بطلان انتخابات فقط بدست آقای حاجی میرزا عبدالوهاب داده و تنها کسی است که نوشته متضادی بدست طرف نداده است. با ايمان نظر بجمع جریانات انتخابات همدان و با اینکه اعضاء علی البدل با میل و رغبت تا خاتمه انتخابات عضویت را قبول نموده اند و تطبیق اسهار و امضاء متضادی که دونفر آنها بدست طرفین داده اند و با اینکه شش نفر اعضاء که اکثریت انجمن را تشکیل میدهند در ضمن صورت مجلس و در ضمن اعتبارنامه و در ضمن ورقه که بدست آقای ضیاء الملک داده اند صحت جریان انتخابات را تصدیق نموده اند از این حیث نمیتوان اشکالی بردوسیه همدان وارد آورد.

خلاصه آنکه تمام سنگینی شکایات و اسناد دوسیه همدان بر روی تهدید و تطمیع است ولی مدارك متقنی که این ادعا را ثابت نماید در دوسیه وجود ندارد - بعلاوه جناب آقای حاجی میرزا عبدالوهاب هم که در شعبه دعوت و راجع بهمین مسئله سؤالی از ایشان شد نتوانستند مدارکی در این خصوص ارائه دهند فقط شعبه تصدیق مینماید که انتخابات همدان در طی یک سلسله مبارزات سیاسی بین دو دسته از متنفذین درجه اول جریان داشته و بالاخره بنفع یک دسته خاتمه یافته است.

بنابراین شعبه سوم صحت نمایندگی آقای فرمند (ضیاء الملک سابق) را که با اکثریت ۲۴۵۷۸ رأی از ۲۶۳۸۴ رأی انتخاب شده اند تصدیق مینماید.

نایب رئیس - رأی میگیریم آقایانی که نمایندگی آقای فرمند را از همدان تصویب میکنند قیام فرمایند.

(اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد. مخبر شعبه سوم راجع بنمایندگی آقای فرمند از همدان مطرح است.

(ایضاً آقای شیروانی را پرت مسطور را شرح آتی قرائت نمودند) راجع بنمایندگی آقای فرمند (مخبر حضور) شعبه سوم

با عطف توجه بنکات سندرجه در خبر نمره ۱۱ راجع بانخابات همدان در صحت نمایندگی آقای فرمند (مخبر حضور سابق) که با اکثریت (۲۲۳۳۷) رأی از (۲۶۳۸۴) رأی انتخاب شده اند رأی داده شکایات و اعتراضات واصله را وارد نمیداند.

نایب رئیس - رأی میگیریم. آقای مدرس. (اجازه)

مدرس - مخالفم.

نایب رئیس - میماند برای بعد. چون در دستور مطلبی نیست جلسه ختم میشود.

ارباب کیخسرو - اجازه میفرمائید؟

نایب رئیس - بفرمائید.

ارباب کیخسرو - راجع باعتبارنامه خود آقای تدین میخواستیم تذکر بدهم که چرا خوانده نشد.

نایب رئیس - چرا تصویب هم شد. برای اطلاع خاطر آقایان عرض میکنم که اعتبارنامه هائی که تصویب شده بعد نصاب رسیده جلسه بعد باید دستور انتخاب هیئت رئیسه باشد بنابراین جلسه آتیه فردا چهار ساعت قبل از ظهر دستور هم انتخاب

هیئت رئیسه. آقای فاطمی. (اجازه)

فاطمی - چون فرمودند عده اعتبارنامه ها بعد نصاب رسیده و در جلسه آتیه هم باید انتخابات هیئت رئیسه بعمل بیاید و البته در این مسئله هم لازم است بین آقایان نمایندگان یک تبادل فکری بشود و برای آقایان تا فردا این مسئله میسر نیست این است که از آقایان استدعا میکنم که موافقت بفرمایند جلسه آتیه بروز سه شنبه ببقند.

نایب رئیس - پس رأی میگیریم. آقایانیکه موافقت با اینکه جلسه آتیه روز سه شنبه باشد قیام فرمایند (اغلب قیام نمودند)

نایب رئیس - تصویب شد. جلسه بعد سه شنبه. دستور هم انتخاب هیئت رئیسه.

(مجلس نیم ساعت قبل از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - سید محمد تدین منشی سید ابراهیم ضیاء، منشی امیر تیمور کلالی